

nitkovitých, vibrujících žilek, vlas tmavý, skoro až modravý a oko šedé, ale s velikou, nepravidelně trojhrannou, jako zamlženou zřítelnicí, plnou čistého a hlubokého smutku. Pleť její byla by měkká a vlhká vonnými mastmi, divoké parfumy její pálily by mozek do řežava . . .

Někdy hrála by na starých houslích voskovými prsty svými melodie tak neskonale bizarní a smutné, něco — abyste mi aspoň poněkud rozuměli — snad podobného Chopinovi.

Luna měla by na ni vliv. A to — ó hrůza — bylo by její záhubou. Ona pila by její bledou krev a spřádala z ní zelenavé nitě svých paprsků — jak tomu věřili staří a jak by tomu i on věřil. A jednou našel by ji mrtvou. Třetí den, až by ji pochovali, rozbil by si hlavu o kámen jejího hrobu . . .

Jak byl by blažený! . . .

1888

Analysa

1

Tušová tma halila rozteklé koruny hladce bronzových dubův a míchala kovově studené vůně zpařeného listí se zelenými a jako vlhkem sloupanými vrstvami starého zlata nízkého a jako z mléčných perel vykrojeného obzoru. Bledé skvrny lámaly namodralé transparency slabě zvířeného parteru, plného již nemocných a mrtvých květin a rozsekaných granulací okru ze světlé páry rudě malovaných pecí, co zatím barbarsky polychromovaný Python měnil ve špinavé mlze svoje šupiny, v duze barevného kouře (skrže níž hnila spálená zeleň hvězd) z kovové a nacheň hrající tlamy . . . pod stříbrným svistem morových šípů nahého a jako ze sloně bílého boha.

Těžká slina dvou plynů ssedala v šedivých bublinách . . . v nudě ploché šířky rozválených a udupaných záhonů, v nichž mokvaly ještě do chladné noci hluboké díry po posledních podzemních amputacích exotické květeny. Suché, jakoby zaprášené barvy trav vadly pod prvním ledem.

Skřipot a šum písku pod lehkým, nejistým, bázlivým a zase hořkým, studeným a jako prohnílým rytmem volného a opatrně do tmy sázeného kroku (ač Janus Schlaag chodil i ve dne stejným způsobem... „šlapal do prachu jako do vzpomínek“, charakterisoval dobře jeden mladý psycholog z nečetných jeho přátel) začal náhle z daleka a z ticha, pak ve dvou, třech, čtyřech, pěti hranách najednou . . . v ostře rostoucí stupnici jisté a neústupné síly tlačiti se do celého toho vysíleného a bolestně horečného, v rychlém tepu třešticího ruchu dohrávané ferie.

Nad suchým anglickým plaidem, jehož hněd v těžkých záhybech

své kostkové látky první ztuhla pod řídkými sity sazemi skropených břiz, srážely a tísnily se ve vodnatém svitu lampy bezbarvé a podlouhlé, holé a mdle vlhké tváře hubeného, posud — třeba v měkkých a vláčných rysech — výjimečně krásného, dole širšího obličejě s úzkými a tenkými rty krátce navázanými k silným svalům nehybných a do ztrnulé pózy příliš sestředěných a stejnorodých linií vtisknutých lící. Ruce, křečovitě zkroucené v hlubokých kapsách, se mdlými a zanedbanými svaly v dutých a prázdných rukávech, visely nejistě a mrtvě jako vyschlé nohy pavouka bez masa a žil a chvěly se stále jaksi neurčitě, slepě a horečně po přiměřené činnosti, na niž tak dlouho, dlouho čekaly a které stále neměly; byly jako smytá a bezbarvá, ale stále ještě neklidná a dobrodružná vesla prohnílé a staré lodi, a Janus Schlaag třásl a trhal jimi vskutku někdy ve vybledlých chvílích sanguinických záchvatův (on říkal „*vzpomínka*“, ale nebyl tu upřímný) zprvu jemně, ale dále prudčeji a vztekleji a naposled se zatátými a přelámanými nehty . . . Zpravidla však visely již napořád studené, dlouhé, ztuhlé a lethargické, a když se někdy zvedly, byly to suché a mlhavé pruty s měkkými, žlutými vráskami protkanými dlaněmi, jakoby velkými papírovými nebo lepenkovými plácačkami... „*odehnat malované mouchy*,“ řekl sám jednou. Dnes již celé odpůldne a celý večer trhaly sebou v slabých a dlouhých prstech bez krve, těch prstech, jež odstávaly od sebe široko, jako vidlice jméli — jeho prsty byly stejně *misanthropické* jak on sám — a třepily se jako průhledné laloky medus na útěku . . . po celých osm hodin, co leže tváří k zemi na pohovce ve své ložnici . . . mdlý, předrážděný, bojácný a zesláblý jako v nemoci, s jazykem jako smočeným v pelyňku a tyfosní vodou nasáklém popelu . . . v nikdy nedokončené a vždy znovu začaté vivisekci . . . rozebíral, rovnal a kupil poslední šedivý, ale stále děsněji a bolestněji živý prach svých citův.

Neklidná a jako tiše zvučící tma lehla již dávno na zelenavá skla oken plných přischlého prachu.

Hvizdy vlaků z blízkého nádraží rozstříkovaly častěji a rychleji stojatý a mezi větve stromů zalehlý vzduch a barvily jeho těžkou vlhkost kalnými melancholiemi z nekonečných cest a špinavě růžo-

vých obzorův. Schlaag, jindy tak znepokojený valícím se šerem a vstávající nocí, chladnoucím vzduchem a chrleými zvuky, ležel dnes tiše. City, které jindy prorazily v těchto chvílích temné dno jeho duše jako les orchideí a otvíraly, hnaly, míchaly a dusily své koruny jako hltavé vypítí všecku tu hustou špínu — pot, krev, slzy a žluč uhaslého dne, chytily a zdusily se dnes v zeleně šedé a ztuhlé vrstvě jeho hněvu a bázně, horečky a pochyb. Teprve měkký a nejasný zvuk starých hodin ze sèvreského, indigovými putti pomalovaného porcelánu . . . to podivné vyrudlé štkání hodin datovaných 1775, plné zvláštního rytmu a jako jemně jíkavého přízvuku — rozlilo bodavý děšť bolesti po jeho nervech.

Bilo sedm.

Vytrhl se ze svých úvah.

Zachvěl se, ale vstal se zvláštní určitostí a pevností a strojil se s klidnou přesností, jakou mu jindy dával úmysl jíti na kliniku nebo k lékaři.

Sběhl se schodův.

Mžilo slabě.

Začernalá mlha točila se do mraků.

Vyšel pod vládou vůle a síly lehce a rychle, ale hned po několika krocích . . . v drobném a studeném dešti . . . křivolakými záhyby nahých a širokých, teď do dálky jako probořených cest zhasínalo umělé vzplanutí jeho vůle, a v malé chvíli třásl se jen černý, spálený a suchý prach v rychle chladnoucím, jako solí čpícím a podivně rozechvělém prázdnu. Nejistota a nuda s jakousi teplou leností a chorebně napjatou snivostí prosytily v něm celé ovzduší. Šel jemně a bojácně jako zdržován strachem, že umačká nějaký tajemný, uspaný nebo snad ještě nezrozený život v té, jak se mu zdálo, plné a syté, stále se vlnící tmě.

Schoulil ruce v kapsách.

Teprve ostrý vítr, jenž náhle prorazil těžké, hnijící a do navalených kup nalité ticho (a park zdál se vskutku Schlaagovi v tu chvíli jakoby zalit šedivou krví), začal lákati, volati, rovnati a řaditi . . . jako ječící polnice ve spícím táboru skadrony koní . . . jeho představy, city,

vůli a úmysly, hýbati jimi a hnáti je ve sražených kolonách . . . mezi prachovými výhněmi bolestí a [v] otřesech nervů . . . k tupé, s širokou lhostejností do bahna a vody civící, v dlouhých a zimničných snech uschlou krvi a kalným vztekem malované, teď náhle z otevřeného tmy visící metě.

„Středa, v sedm večer, v levé aleji . . .“ vařilo se mu na rtech.

Šel teď rychle a jako široce, celou plochou lehaje si do vzduchu. Pod kuželovými sloupy plynových světél prudce rostlo, hýbalo, slávalo se celé tělo. Jeho tupé úhly, rozstříkané barvy a neústupné zvuky jako by ulamovaly hustou a napjatou tmou. Bylo viděti suchý pruh rtů stažených k levé tváři bolestným podrážděním, pravou nohu vysunutou pod rozlámaným tokem modravých kalhot. Všecko v jednom pohybu, když náhle a tupě, jako bezvědomě naklonila a sesula se celá hmota nalevo a klesla jako červotoči rozrytý čínský automat s oprýskanými laky a přetrhanými dráty (takový dojem činilo mechanické zbarvení a paradoxní zladění celého činu) na železné prkno těžké, šikmo vzepnuté a v tvrdé tmě podzimního parku na svých železných spirálách jako rozhoupané lavice.

Oko, prolité na kovově šedivé půdě nitěmi barvy modrých a zvadlých fial, tkvělo v jediném směru úzce prohloubené aleje mladých a opadaných, v polosvětle plynu a páry jako z černého vápna nebo sádry modelovaných lip.

„Jde již?“ a cítil, jak syčí spleená krev k jeho těžkým, zvláštní bázní jako stlačeným a provaleným skráním.

Po tváři Schlaagově vlnily se v poplašených vráskách bázeň a hněv, chytané studeným a nervosním klidem člověka před operací . . . zatím co šestnáctileté dítě se šťastným a jako od zázraků bílým rukama, se srdcem spáleným suchou vůní první dospělosti, v hnědých očích mléčné a hudební ticho silných a teprve včerejších žádostí . . . šla jakoby nesena nad blátivým hlukem jámových rakovin plochých ulic k rozsvícenému, z labutího peří a barevných kamenů sněnému paláci svého života.

Analýsa byla Schlaagova nemoc.

Věděl o tom a řekl sám kdysi, toče mdlé, znavené a jakoby otrávenou krví měkké oči do ztuhlé masy vláčných plátek růžových magnolií . . . nad kalnou a v rozkrouženém a zperleném světle voskových svíc jako zajíněnou rakví tuberkulosou zemřelého přítele: „U mne to nebude ani tyfus ani souchotiny . . . zemru analýsou.“

Jeho duše byla všechna jako zkrvácena pitvanými city. Obličej, vždycky jako mrtvý, byl stále znaven vším neklidem a poděšen poslední marností. Byly to atomy, nedělitelné a neměnné, poslední slovo celého procesu, živý déšť mrtvého prachu a suchá výheň bodavé mlhy, co jej zdusily pod uzly svého rubáše.

Ta stará jachta, plná nádherné řezby, vyzbrojená nejsubtilnějšími nástroji jako nejjemnějšími nervy . . . ta bolestná loď všech poutí k Posledním Pólům uvázla s ním kdesi v nekonečných a mrtvých ledech. Šero přešlo z těžkého nebe, z dálky znělo vytí hladových vlkův.

Nedověděl se poslední příčiny, tajemného *Z*, ale i *O* nebo *P*, kam došel, pověděly mu dost. Dost, aby pro něho nekvetla „zemská zahrada“.

Proto hnusily se jemu — nejdelikátnějšímu sensitivu — motýlí, z barevných a jako plynových kol točené věže rozpuklých korun všech smutečních a předrážděných květin, kde věděl, že v posledních proměnách víří, mísí se, houstnou a znovu kysají všechny shnilé šťávy nečistého spodu země.

Proto děsil se divě protrhaných, ve chvíli lásky ohněm zalitých očí své milenky . . . těch očí, jež tolikrát a tolikrát již (a v jak smutných vášních!) svítily jako roztopené a rozlité kameny, že se mu teď často zdály jako popelem a šedí zavalené a jen zespodu živé . . . a jež tolikrát a tolikrát ještě šlehnou v zakrváceném ohni, aby se naposledy vytřeštily skleněné, němé a vzbouřené, ale zcela prázdné, jako horský led čisté, zrcadlicí studený a nahý hrob tolika a tolika mrtvých plamenů touhy, bolu, hněvu a beznaděje!

Proto hořkly mu všechny plody na rtech, dříve než jich okusil.

Byl to svět minulosti, svět poznání a bolesti, jenž valil se jako okeán mrtvých vod přes přítomnost do budoucnosti, rostl a rostl pod nebem barvy spáleného dříví k posledním horám. Či nebyla přítomnost prvním schodem minulosti, a nebyla budoucnost v minulosti, nepoznané v poznaném? A jaká budoucnost, když před minulostí zavíral oči a srdce studem a hněvem? Jaké může být, co nepoznal, když byl nemocen, k smrti nemocen vším, co poznal?

Mluvil pravdu, když řekl: „I poupata voní mi jedy.“

Evolucionista z přesvědčení hledal v barvách, zvucích, vůních a bolestech tekoucího babelu duševního života tajemný poměr a matematický základ, v hudbě celé stavby jako v moři utopenou *první buňku*, rozkládáje kamennou florituru posledních a nejvyšších ornamentů v harmonii kupolí a symetrii arkad a filastrů . . . sám unavený a nemocný v abstrakci . . . zatím co chvěla se, jákala a lkala architektura v živých purpurech a adagiech, co jiskřila se v dešti světla mramory soch a hořela odráženými požáry barevných zahrad.

Stál stranou cizí životu rozebíraje jen jeho formy a sleduje je v nekonečném a marném jich přerodu s tvrdošijností nemocného člověka, zmírajícího dvojí, mezi sebou zápasící nemocí: zvědavostí a nenávistí k životu zároveň.

„Před svojí analytickou odysseou stonám zvědavostí; po ní hnu-sem,“ říkal sám.

Celá jeho práce byla rozkoš zvláštního a svévolného mučednictví. Uváděje nejsložitější a nejvzácnější city k jejich stále původnějším a bezprostřednějším pramenům, docházel k pudům hrubým, prostým a brutálním, jež dělaly jeho dráždivou sensitivnost a vzácný exotismus jeho umělecké duše.

A přece hrál dále . . . v studené a slabě rozrušené tváři úzký a ostrý pruh stálého a nehnutého úsměvu, stočené oko hladové po nových světlech a nových tmách, rozšířené nozdry po nových vůních, nemocnou duši po nových vzrušeních . . . s krutými úskoky a jasnou zlostí chorobné nudy, již chce a musí dostat celý ten „*vlip*“; — hrál dále tuto hru na život a na smrt, ač věděl, že po každé je to on, jenž

musí být raněn . . . Ale zvláštní náhodou potřeboval každé rány k svému zdraví.

Hrál tuto stejně spirituelní a vzácnou, jako otravnou a prázdnou hru z nejhlubší potřeby . . . přes všechny poslední a smrtelné spousty, jakými zatopila po každé mandarinské zahrady jeho mravního citu . . . přes všechn konečný hnus nebo spíše — kvůli němu.

Bylo pravda, že ho kdysi potřeboval jako slunce.

Bylo pravda i více. Tato touha zdůvodněného pohrdání životem vedla ho k zásadnému, stálému a nekonečnému jeho popírání.

Díky jeho citovému ustrojení, díky jeho prostředí a díky rozporu obou.

Svět jeho čivých schopností byl mistrovský filigrán. Subtilnost a živost jeho záchvatů, zladěná v nejširší pojímání i nejjemnějších odstínů, byla úžasná. Všecky vnější dojmy ryly se do jeho duše s tvrdostí reliefu, v plamenech barev, ostrosti vůně a otřesech tónů, jež rozbouřily a přikrývaly celou její hladinu, dusily, bořily, tísnily ji pod svými vlnami zválenou, ohromenou, v bolestech svinutou. A tato nejvyšší pasivnost a receptivnost, zdálo se, že roste ještě více pod dojmy s bolestným přízvukem. Pod nimi trásla a trhala se jako dráty a provazy pod tlupou tančících kejklířů, zmítaná a stopená ve svojí bezmocnosti a lethargii, udupaná a prolámaná jako pod dlouhými pochody nekonečných vojsk — zvedající se jen zvolna a ztěžka v roztrhaných a do prázdna vyznívajících oblacích prachu. Ta zcela tajemná a naprosto neurčitá síla všech dojmů ničila jej.

Příroda byla mu již od dětství děsným a smutným vrahem. Cítil takto hned v mládí její lhostejný a hrobový klid, co později dlouhými analysami a metafysickými domněnkami jako nezměnitelnou pravdu i rozumem pochopil. Pamatoval se určitě, jak kdysi v červencové noci unavený mdlou, dlouhou a jako v narkosách vadnoucí hudbou, vyběhnuv prudce na otevřenou terasu byl zachvácen až k horečce tímto celým, šíleně tvrdým tajemstvím . . . zvláštní cizostí a nejasností řeči, již k němu při vši silné bezprostřednosti a bolestné blízkosti mluvilo všechno mrtvé i . . . živé.

V dále nad západem visel poslední, čistý, ale jako ze sněhu studený,

cizí a pošmourný pruh hasnoucí zeleně, co pod jemně rozhoupanými stromy a slabě, docela slabě skřípajícími záhony žlutých růží šustil rozčilený, teplý a zavhlý smích mladých děvčat, chvílemi prorývaný slabými hvizdy vzdáleného, ve tmě jako emailová pec svítícího nádraží: — ale všechno jako zapomenuté, jen tak zpola v narážkách a fragmentech, znovu vypravované . . . a přece v nějaké tajemné snad něčím vzdáleném a náhodným určované . . . a zase tak zcela blízké a živé souvislosti, že rozlila se mu zima jako v dešti ledových krup po těle.

Od té doby viděl všude tu poloprůsvitnou, ostře nabarvenou, strašící masku a vždy byl zachvácen tím nevysvětlitelným děsem . . . křečí duševního prázdna . . . i později, když podrobné studium psychofysiky, Fechnera, Helmholtze a j. a theorie inferiority přírody před jistými nejvyššími finesami umění, s dychtivým a odškodňujícím dostiučiněním od něho přijatá, smyly z velké části žaponská její ličidla.

Zbývala kohorta jako atleti bílých a silných citů (představy, jež je nesly, byly mocné a živé). Padaly po jednom, vražděny jako dýkami ze tmy házenými stejně tajemně a krutě společenským prostředím. Jaké boje! Jaké krise! Prošel jimi halucinován nejasným strachem. Po celou jednu dobu byl cit ten výsledním poměrem jeho k společností: vyhýbal se jí a děsil se jí. Teprve rozumová činnost, zkušenost vedoucí k srovnávání, soustavně a důsledně vedená analýsa všech jevů proměnila tento strach v nenávisť, děs ve hnus. „Je to moje *datum*,“ řekl jednou; „jsem stár jen několik let . . . narozen 188* první rok mojí neofytie.“

Horečka rozkoše, jaké ještě nezažil, zachvátila ho první čas. Byl zmalátnělý, zpitý. Rozebíraje jevy, pitvaje duše, rovnaje fakta chvěl se rozčilením, jako by šlo o veliké a šťastné operace, na nichž visel jeho život . . . teď spasený, klidný a nový. Pochybnosti jeho šly nejdále, kam možno. Přesný a podrobný „*deník*“, tolik obdivovaný jeho přáteli, byl toho nejbolestnější důkazem. Ve větách protrhaných a nesouvislých, někdy i nejasných . . . obalených šiframi matematiky a chemie . . . v násilných, rudě kolorovaných, do vědeckých tropů

stočených slovech . . . byla tu nemocná jeho duše . . . ne ličená nebo studovaná, ale celá, živá, zjitřená jako pod silnými skly správného drobnohledu.

Ale i tento osobní přízvuk ztratil se časem. Hluboký determinismus přiváděl ho vždy více k čistému objektivismu . . . k samoučelnosti analýsy . . . k historickému, relativnému a formovému pojmání všeho jedině jako znaku. S tímto poznáním souvisela jeho poslední, tak důsledná a snad jediná snaha: umenšovati v přesném plánu život citový na prospěch života ideového. A s jakou přísností rozuměl svoji očiště (jeho vlastní slovo), ukazuje paradoxní legenda vypravená z jednoho mladého cenaklu a putující potom všemi skoro kavárnami. Podle ní napsal Schlaag kritický pamflet na poslední práci mistra X., kterou sám vlastně zbožňoval, když jednou večer v obvyklém skrutiniu s děsem odkryl v sobě silný cit uctivé bázně k X., jedině proto, aby „*se uvědomil své poslední svobody*“.

Zbývalo jedině, pevné, neměnné dogma . . . bez exegese a negace — *čistého ducha*, jak ho pojímal podle Alfreda de Vigny. Pro něho stavěl nesmírný, od Pólu k Pólu klenutý chrám čistých ideí . . . v získaném prostoru utlačené přírody i společnosti, citů a života . . . nádhernou, šerou a jako ztuhlá hudba vzdušnou, frýzů, niell, světél a vůně plnou katedrálu „*analytického rozumu*“.

Zapíral přírodu v umění — v tom tajemném, přepjatém protinaturalistickém byzantinismu — jež podle některých nejvzácnějších duchů století stavěl nad ni sytostí, silou a kouzelností dojmův; . . . zapíral život pro sen.

Konec byla jen slova. Přes ně nešlo nic . . . za nimi ležela jen tma. A jak je miloval! Žila, mřela, rostla, stonala, hrála, svítila, lkala v jeho mozku.

Leže celé dny na měkkých polštářích černých hedvábů, prošíváných nesmírnými květy nebo pestrými draky s emailovými očima, snil klidný, bez nadějí jako bez vášni, se zrakem mdlým nudou, rozrušen jen někdy za dlouhých večerů kde padala tma z nízkého nebe, a kdy všechny známé tvary tuhly jako pod ledovými stíny, a nové, živé a jako teplé všude rostly . . . rozčilen jen v takových chvílích,

kdy zdálo se mu, že něco jako napověděná budoucnost lehá s šerem a stíny na voskové a barevné titěrky (v souhlase se všim předešlým *musel* býti fatalistou), chvěl se jedinou a poslední, nedůslednou a protimyslnou bází, aby nebyl nikdy jiným než jest, aby neviděl nikdy nic v ničem mimo svůj rozum, aby nebyl podveden žádnou jinou ilusí mimo tou, že jest bez ilusí. Nebylo více pobuřující myšlenky pro něho — uzavřeného zcela v orientální věži své pýchy a naprostého egoismu — než poslední. Tento nervosní strach rostl v paroxysmu, když někdy v nejasných záchvatech, v podivném rozruchu celé jeho bytosti, obklíčilo jej a jako magnetickým proudem prochvělo pronikavé, polo rozumem, polo citem, ale nepřesnou cestou, bez analýsy nabyté poznání, že život jeho výlučný, jednostranný a nepravdivý nese sám v sobě svoji smrt, že býti podváděn a klamán, utrpení a slzy jest právě býti člověkem. Ale v tom již aristokratický manýrismus jeho ducha byl paralysován všedností podobných thesí . . . a padaje zpět do hlubokých podušek své pohovky opakoval s klidnou jistotou, o čem tolikrát přemýšlel: „Bylo by to možné jen úplným zničením mého já . . . snad v šílenství.“

3

Mdlý a unavený čekáním, přecházející v řídké aleji hnědých stromů Schlaag snažil se, oč marně usiloval celý den: sestaviti v solidní příčinnosti kritickou historii svoji lásky (užíval neprávem tohoto slova) k Evě. „Svoji mrtvé lásky,“ byl by rád již řekl.

Nebyla to dnes jako jindy skrupule abstraktiva, jež jí za každou určitou dobu, v níž rozvíjel se v jistém směru daný cit neb úsudek, žádala s krutostí dlouho zachovávaného zvyku; dnes snad po prvé nutil k ní živý zájem direktivy, již mu měla podati.

Nedařila se mu. Jeho „*deník*“, jindy tak nevyčerpatelný archiv k podobným pracím duševního přírodopisu, mlčel — až na několik zcela všeobecných poznámek — o celé otázce úplně; bylo to důkazem, jak skutečně (Schlaag řekl *animálně*) ji žil?

Nezbylo než utéci se k paměti.

Začal alfou.

Vyvolal si v myslí první setkání . . . před třemi měsíci.

Otevřená okna horkého salonu holandské vily visela jako stažená, šedá křídla mūr do suché, letní, mateřidouškou, kmíny a mátou dýšící noci, tmavé a přece průhledné . . . celé jako pod naladěním hněvu a křečí . . . s přízvuky sladké a zaschlé krve v těžkém, chvílemi jako plavém a špinavém vzduchu . . . nad hlubokým a nízkým okrškem plochých luk. Všecko bylo slabé, málo pohyblivé, jen trochu rozkroužené. Všecko více viselo než stálo, spíše plovalo než letělo. Lepilo se.

Salon ostrý, suchý, hnědý, jako z hudebního dříví cell nebo houslí v půlměsících a karmínových sférách řezaný. Všecko napjaté bez zvuků. Tmavé jako přede dnem. Křičelo bez hlasů. Smutné bez hudby.

Slabá, skoro ještě dítě, hubená a roztržitá, s hnědými vlasy, jako v dýmu nebo prachu nadechnutou, hustě členěnou a krátce jako v slabých drátech starého zlata roztrhanou aureolou . . . všecka v rozteklých skvrnách bílých šatů — zcela bílých šatů, podtrhával Schlaag v paměti — houpala se Eva u otevřeného okna.

Kolem ní jako by stály hustší vůně, hlubší ticha, slabší šera.

To byl začátek.

Jak z něho vyložití další? Odpověděl si již několikrát: Takto. Dlouhé, poměrně namáhavé studie před tím . . . nezvyklé okolí . . . teplota vyšší +.25° C., jež mne skoro opijí . . . bílá, zcela bílá barva její šatů, příliš složitá a prázdná, dráždící vždy k nejbolestnějším napětím moje nervy a rušící tak myslící činnost . . . všecky ty okolnosti, podporující neobyčejně život čivův a citů na úkor rozumového uvažování, zavínily u mne stagnaci analýsy.

„Na celé tři měsíce?“ ironisoval však ihned sama sebe.

Cítil jasně neúplnost těchto důvodů . . . jako zvláštní, jemu posud cizí a proto tím bolestnější odpor, jež se v něm probouzel a jímž se bránil jinému, jedině správnému a úplnému vysvětlení, an teď jak se mu zdálo, bezdůvodně rozčilen, znovu je sestrojoval v nejpodrob-

nějších detailech již dříve srovnaných a ověřených výsledky dlouhého a kritického studia vlastní duše.

Vycházelo z vnitřního, jím bezprostředně zjištěného fakta a doplňovalo, vysvětlovalo, pohybovalo se výhradně na poli psychologického rozboru, pro něj dvojnásob přesvědčivého i jasného a nešíslnými analysami, podrobně zapsanými a k určitým závěrům vztaženými, naprosto bezpečného.

Tímto pozorovaným faktem byl zvláštní prudký cit necelosti a nejasnosti, jenž se ho zmocňoval vždy před nejsilnějšími, nejvýznamnějšími nebo nejjemnějšími jevy umění nebo přírody. Intenzivní jeho sensitivnost vpila do sebe všechny i nejposlednější podrobnosti s tak silnou touhou, že zcela jimi jsouc vyplněna, nedovedla již postihnout celý dojem. Zbyly jen rozbité, roztrhané, magicky hořící *fragmenty* — zpívaly v křečích, hrály v rosách své krve, voněly ve zperlených mastech — děsně živé a stočené jako přesekaní hadi . . . ale utopené jako spáleným zlatem nebo zarudlým kamením žilovaná, chvílemi v roztřesených a pruhovaných požárech plavých, uvadlých a lenivých vlasů svých intarsii svitící sopečná dna černého moře — mlhami a spáleným deštěm vůní zalitého moře . . . v poslední, konečné, horečně napjaté nejasnosti *celku*. Podrobnosti zjevily mu poslední svá tajemství; celky zůstaly mu vždy zavřenými hroby. Odtud šílená a tvrdá touha zvědavosti po rozluštění: tím tvrdší, čím více rozdrážděna posledním proniknutím nejmenších částí, tím chorobnější, že v Schlaagovi žil vedle nejjemnějšího sensitiva analysující spiritualista, jemuž všechny dojmy a city byly jen látkou rozumového poznání, tak ostrého ve své nutné pronikavosti a výlučnosti, že . . . podobno mystickému Behemotu . . . ssálo svými žravými, jako horký písek suchými, hltavými, zcela rozřezanými a zkrvácenými chapadly . . . na křemenné břitvy nejtvrdějších skal . . . každému jinému již naprosto nepřístupných. Těmato dvěma momenty — nejvyšší, svrchovaně podrobnou, ale obsahově málo syntetickou čivostí a chorobným, s dobrovolnými mystifikacemi hraničícím analysmem . . . užitým na jevy absolutně prosté nebo rozumový rozbor již svojí povahou vylučující . . . byla podmíněna ta zvláštní, velice řídká a paradoxní

disposice duševní, již (v nedostatku lepšího výrazu) rád nazýval „*symbolismem*“. Vskutku většina jevů, k nimž hnal ho zájem nejsilnější zvědavosti — redukoval je v těchto případech na zvláštní obměnu *puđu hravosti* jako příčiny činnosti umělecké — jevila se mu ve formě alegorie, k jejímuž řešení veden byl v nutné důslednosti celou svojí duševní konstrukcí.

Nuže . . . vstoupiv do tohoto nitra tak kouzelného, cizího a nejasného, cítil, že je jako spálen tímto citem tajemného šera — tou celou prázdnotou a staženou tvář, jež visela bez hnutí do vůní a snů — že je sražen záchvatem své staré nemoci — šílené, bázlivé, bolestné a hněvivé zvědavosti: *před alegorií*. Dojmy lily se v nejostřejším podráždění do jeho bolavé duše, ale jak napjatě nerozuměl jejich řeči! Co znamenal ten rebus? Vše bylo němé, tmavé a mrtvé. Jen ona mluvila, svítila, žila. Jen v ní byl smysl a pravda celého okolí; bylo jen pro ni, trvalo s ní, stálo v ní — rám obrazu. Dík vzrušením novoplatonismu, důvodům scholastické poesie, snům nazarenismu a prae-rafaelismu a některým úvahám Alfreda de Vigny — dík všem těmto formám myšlení a citů, jež poznal do posledních subtilností, a jež právě nyní vtekly jako mraky myrhy do jeho duše a zalily ji mlhami odumřelých fines ztracených umění nebo nepoznanými vůněmi Nových zemí — musil jen v ní viděti svůj symbol celý, zhuštěný, soustředěný, zduševněný. Slovem (končil z násilného rozrušení . . . do tvrdého závěru): nebyla než předmětem umělecké jeho zvědavosti. Chtěl žiti jistý cit v jistých formách. Na nich záleželo mu více než na citu, který trpěl . . . v míře nejvíce omezené . . . jen z nutnosti, poněvadž bez něho nemohl poznati a zkusiti formy.

Jaký knížecí sen! Sen duševního sultána . . . běda . . . dnes již mrtvý, utopený, otrávený analysou. Ona to byla, jež rozhodala poslední kameny obsahu ve krajky forem . . . dnes sesulo se vše.

Věděl, že to bylo nutné, ale proto přece . . . procházej se v horečce nudy pod oblohou jako černými plachtami popjatou a v kouřícím uhlí zasypanou . . . uvažoval, jak právě snad před týdnem byl dosažen nejvyšší možný poměr, nejostřejší napětí před roztržením, konečný modul . . . a jak mohla gotika jeho snu viseti ještě na nakrovém nebi,

kdyby se bylo nějak zabránilo tomu, co následovalo, . . . kdyby Eva třeba navždy odešla nebo — lépe — „zemřela“, dodával s krutou a šílenou outrancí vyrušeného maniaka.

Vtom poznal již její krok. Spěchala . . . hned bude u něho. Lekl se. První chvíli chtěl utéci, ale vtom již hned, dříve než hnul svalem, začal rychle . . . velmi rychle — nevěda jak — skoro jako v bleskovém osvětlení a staženém děsu . . . počítati levou řadu plynových plamenů (zdály se mu najednou velmi drobné a šedé) do pěti, do deseti, do dvanácti . . . stála již před ním. Spíše cítil a slyšel než viděl vlažnou a křehkou grácii jejího jako v nejvyšším rozmaru vlhkých, průhledných a nevyčerpaných linií řezaného obličejce . . . do noci plačícího, hnědého a ve vůních uschlého vlasu . . . do větru jako do vod mlčící nebo uspané zornice — a hned jako divě stíněný, stažený a stlačený novou a brutální silou . . . chtěl křiknouti . . .

„Mama mne tak dlouho nepustila . . . odpusťte . . . a vy čekáte,“ . . . řekla v tom rychle, znavená a udýchaná . . . v slabých a čistých záchvěvech zduseného hlasu. Cośi vláčného, pronikavého, plynového rozlilo se s tímto hlasem kolem. Bylo to, jako by z rozbitých konsol kapaly, stříkaly, pršely libodeché květiny, hnané rozsvíceným karuselem zpívajícího větru . . . v koralech, sklech, plechu, sametu, krajkách a lampionech . . . v rozehřáté, bengálským ohněm neb ostrými raketami nasyčené mlze . . . v nervosním smíchu, mladých výkřicích a nemocném veselí . . . v čtyřhranných plochách vzdušného, čerstvými laky čpícího plátna a ostře, jako v modravých prutech svinutých sazí kouřících lamp . . . Všecky ty zvuky jako příliš rychle roztočené barvy bolely, hladily, šlehaly, svíraly Schlaaga v jakési napjaté a silné bezvědomí nutící k zapomenutí . . . ve vytřeštěný a utažený klid; jenž ho začal houpati na hlubokých a těžkých, hnědých a svinutých svých vodách, . . . když náhle sražený zvuk tří, za sebou prudce jako s kopce mezi zkroucenými stromy pod severním větrem hnaných hvizdů vrhl do jeho duše ostrou a vystřízlivělou nudu.

Probudil se hned vědomý, klidný, mrzutý a unavený, hotový říci, co chtěl, a skandoval — přímo, bez přechodu nebo příprav — suše

a studeně, pečlivě a pozorně jako matematickou thési, skoro bez stínu a gest, v krátkých, rozpjatých a nahých větách: „Vskutku . . . odpusťte . . . ale nemohu se zdržet . . . osm pryč . . . spěchám (a po malém oddechu, ale hned rozčilen, že je *divadelně cillivý* — s úsilnou ironií): Proč jste nepřišla dřív? — A pak zapomněl jsem vám říci: Zítřejdu pryč (vtom však již viděl, jak zbledla, a změniv bezděčně tón): Ne . . . nebojte se . . . za měsíc jsem zpět . . . k příbuzným . . . nevíte, jak je to vše banální.“

Chytil její ruku: „Tak, buďte zdráva . . . s Bohem!“ . . . Odcházel prudce, skoro v útěku, všecek rozrušen . . . se zařatými rty, poděšen, aby se neohlédl . . . do zavlhlé tmy.

1891